

זכר למקדש הלל

כמו בחיי הצבור כן בחיי היחיד, וכמו בערך העולם כן בערך הנפש: מעלות על גבי מעלות, מחיצות לפנים ממחיצות, שחן פונות יותר ויותר מן החוץ אל הפנים, מן השטח, הגלוי, אל העומק, הנסתר. שם בפנים, בעומק, בבית-הסתרים, הוא השיא והשגב של הנקודה העצמית. ההויית האמתית. והוא הדין שממנו נמשכות ומתרחבות המחיצות והמעלות אל החוץ, אל השטח, הגלוי. „עשר קדושות הן“⁽¹⁾. ו„בית קדשי הקדשים של מטה מכוון כנגד בית קדשי הקדשים של מעלה“⁽²⁾. ו„מקום יש לו להקב"ה ומסתרים שמו“⁽³⁾. וככל שהשנים והעולמות הם יותר כתקונם, כך יותר מהודק, וישיר, ומתגלה קשר-ההשפעה והערך המרכזי של אותה „הנקודה הנפלאה“ הפנימית, הרוממה, העצמית אל כל מרחבי ההסתעפות של כל מחיצותיה ומעלותיה, שהיא הנה בית-אב ושורש ונשמת-חיים להן.

מתגלית היא נפשו של אדם בכל ריבויי פעלי חייו. רוחו — בכל מבטאי דבריו ועניניו. נשמתו — בכל נשימה ונשימה שלו. כל חיותו כולה — בשלמות האחדות האורגנית של כל גווני התגלותה אלה. וכל אלה מקור אחד ומהות אחת להם: העצמיות היחידה ומיוחדת, בפנימי-פנימיותה, באחיזתה ביחידיות העליונה של חי העולמים. „ומבשרי אחזה א-לוה“.

וככל מה שתגדל ותעלה שלמות האחדות אשר לפנימיות מהותו של אדם, כך הולך ומתבלט בכל רחבי עניניו ומעשיו—יסוד היחידיות העצמית שלו, בערכה המרכזי, החיוני, המקיף וכולל, מחזיק ומשפיע, לכל הסתעפיותיהם כולן. „וכבר כללו חז"ל זה הענין הגדול והעצום — בהשתמש האדם בכחות הנפש לצד תכלית אחת — במלות מועטות: וכל מעשיך יהיו לשם שמים“⁽⁴⁾. מרחב ההיקף אף הוא עולה בד בבד עם עומק הנקודה המרכזית ותקפה הפנימי, ובכל ריבוי עניני החיים, האישיים וגם הצבוריים, הטיפולים בהם והיחוסים אליהם, מתחסן ומתאדר

(1) כלים, א', ו'—ט'. (2) ירושלמי, ברכות, פ"ד, ח"ת. (3) תגיגת, ח"ו. (4) שמונה פרקים

ערך היחידיות המרכזית הפנימית שבתוכם, ביניהם ועל גבם. ובעת צרה צבורית, כשהיא מגיעה לכובד משברה, מופיעים היחידים, אותם תלמידים-חכמים הראויים למנותם סרנסיים על הצבור בנאמנותם, — בפניהם כלפי מעלה, לאביהם שבשמים¹).

נקודת מקדשו הפנימית העצמית של ר' הלל היא זאת: ההתלהטות² הנפשית, האישיית, היחידית של הפניה כלפי מעלה, של הצמאון, לא-ל חי של ההשתוקקות להופעת אורו וההתקשרות לגילוי כבודו, של תביעת מרות האמת והצדק, הטוב והנאה, מתוך ההתכוונות אל רבון העולמים, המתגלה באומתנו הישראלית וחיי דורותיה וצבוריותה, ומתוך כך הצפיה החיה לישועה הכללית ולגאולה המשיחית הממשית, ואתה ההתיחסות הלבבית לשוב ארצנו ובנינה. ולפיכך גם הוא — בהמשך מתוך בירורי מחשבות מקבילות שבקודש ושבחול בכבשונות חשבונות של עולם — הוא שטיפל ביותר, באמון ובשייכות, בתאור פרצופו הרוחני של ר' נחמן מברסלב, האדם הגדול המיוחד בלהט-הקודש האישי של מחשבת הדבקות האלקית.

נקודת-פנים זו היא ששמשה יסוד ושורש לעבודתו כולה כמו לאישיותו. בכל מרחבי עניניו, אשר כל דבר יהודי וגם כל דבר אנושי לא היה זר לו, לא היה בלתי-שייך לנפשו, בכל דיוני המחשבה והשירה שלו בבעיות שונות יהודיות ואנושיות, בכל עמידתו העתונאית המתמדת על משמר החיים הצבוריים של היהדות, בכל הריב והמדון, בכל עוז התביעה ומרורות התוכחה שלו — בכולם היא, ביחידיות אישיותו, ששמשה גם היסוד התוסס, "השאור-שבעיסה", המזעזע והמחריד, והשורש המפרה והמרענן, המשפיע חיוניות ופעילות. אי-הסיפוק והבחילה והמלחמה בכל צמצום ומיעוט-דמות של האמת שבאדם, של היהדות, של התורה, — הלא היא דרישת ההכרחיות של שלמות אמתיות האדם, האומה, התורה; דרישת-הכרחיות זו הממלאה את כל האישיות, את כל חכנה ואופיה, ומיחדתה מתוך הצמאון והקישור אל מקור החיים, השלמות והאמת, אל הרצון העליון ומילואו. ומתוך-כך אי-האפשרות להיות שייך ומשועבד לאיזו כחה ומפלגה שהיא, ומתוך-כך גם גישת התפיסה וההערכה החיובית והבהירה אל תנועת ההסתדרות והדגל "ירושלים", אל מגמת שלמותה וכלליותה, המתאמת לטהרת האמתיות הנפשית, שמתוך הענין האלקי של תחית ישראל, תורתו וארצו.

(1) תענית, י"ז וירוש', שם, מ"א, ח"ד. (2) ע' מסילת-ישרים, מ' י"ט, מענין האהבה השמחה.

והיא שהלכה והתגבשה אצלו — בהמשך ממלחמת-דברים הנמרצה של איש-הנשמה היהודי בסופרים מסוג „בעלי המליצה“ (כפי הגדרתו של ביאליק¹) — בהתבלטותה בכל עומק הרציניות וכובד-הראש ובכל חרדת-הקודש וקשר-הנפש אל קדושת ישראל וחיו ואמתת התורה וקיומה. איש-העם, השייך בפעל לכל מרחבי חוגי הצבור וטוען בשאגתו הלבאית את יושר עניניהם הממשיים, פונה באותו פרק עצמו לקבוצ יחידי-יחידים, לשם תיקון רמת-החיים המוסרית והכשרת האוירה היהודית. גם בכל התסבכות הצבוריות, דוקא מתוך ההתעמקות היחידית והתרוממות שהרתה, ועוסק במחקר תורני-מדעי לבסוס קדמותו ויסודיותו של ספר הזוהר, לתיכון השאיבה הפנימית המסתורית, לישועת החיים בישראל ובאדם, ביניקה התכופה והסדירה ממקור שפע פנימיות התורה ומנוגה קרני אור חכמת אמתה וקבלת מסרתה הרוחנית כמו המעשית.

לשאלה על מהות עבודותיו הספרותיות, שהוא עוסק ומכין בתקופת-השנים האחרונה, הודיע שהן אלו השתיים: א) ספר תפלות, רוממות שירות ותשבחות ובקשות רחמים ותחנונים לשם יתכרך, ממעמקי הלב והנפש, ממשגבי חרוח והנשמה, מלבטי היסורים ומספרורי הגעגועים, מסבלות הצרה והגלות ומתוחלת הפדות והגאולה של האדם וישראל, של היחיד והצבור, של השעה והעולם, ההוה והעתיד, חחיצון והפנימי; וב) ספר תולדות המחשבה הישראלית, במהלך השתלשלות התגלותה, לכל התפרטות גוניה, מתוך מקורות אוצרות התורה הקדמוניים, למן ר' יהודה הלוי והרמב"ם — בהמשכם הם מן הגאונים, וחמשכיהם שלחם אחריהם דרך מהר"ל, הגר"א ותלמידיו והחסידות לגוני זרמיה — עד חותם אחריתה מרן אבא הרב זצ"ל.

לא התבטאות מקרית-ארעית של דברי רגש, שירה נזמרה, בצורת של תפלה והזכרת שם שמים, אלא עבודה ספרותית קבועה, נמשכת ותדירית של תפלות ממש, של שפיכת הנפש, של הכעת פנימיות יחידיותה, בפרכוסים מכאוביה ושאיפת עליוניותה, בפנייתה כלפי מעלה ודבקות קשרה לרבון העולמים, צור ישראל וגואלו, ולעומת זה ומתוך כך, הכללת שלשלת המחשבה הישראלית כולה, בערכה האלקי השלם והמלא, וקביעת מסקנתה בשיא בהירותה בגילוי המסכת של ההחלטיות האלקית של קדושת האומה, שבחיי-עולם ותעצומות-הנצח אשר בחוכנה ממתנת בחירת סגולתו, „כי יצר לו י-ה ואותיות קורות דורותיו מראש יקרא“ לגאולת מלכותו.

מכאן גם מגע-הנפש המיוחד, שבהערכת „אורות הקודש“ של בונה

(1) בשיחה פרטית.

מקדש האומה הפנימי¹. ובקביעת מרום מדרגתו במהלך חכמת פנימיות התורה וגילוי אפן השפעתה. כי מקדש היחידה שבנפש, של גאון הבעה ספרותית ישראלית זה, ר' הלל, הלך והתכון אל מול מקום אותה המעלה הכללית הצבורית ושרשה העליון הנמשך בו. ולפיכך גם מעוז ומשגב הוא לספרות ישראל בדורנו, ביחידותו הנפשית הזאת, שנתנה חיים, רוח ונשמה, לכל טיפוליו הספרותיים, בחוסן נקודת התקדשותה המרכזית, המכוונת למעלה למעלה, לטוהר ולאומץ, לבור ולזוהר, לשם ד' וישראל עמו. כי „אי אפשר לספרות ישראלית שתצליח בלא התקדשות הנשמות של הסופרים“ ורק הראשונים היו נקראים סופרים, מפני שהיו סופרים אותיות שבתורה, וספירת האותיות שבתורה העלתם למדרגה עליונה של טוהר רוח וגבורת נשמה, עד ששם סופרים היה נאה להם. ואם את הספרות הישראלית אנו חפצים להחיות, צריכים אנו ללכת בדרך-הקודש הזאת, לבא מן הקדושה אל הספרות. „והיה שם מסלול דרך, דרך הקודש יקרא לה — והלכו גאולים“².

„לציון יאמר איש ואיש יולד בה, אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה“³. והוא היה מצפה לא רק לראותה — פעם אחת ראה אותה, והתהלך בה, והיה אז אצל אמויר הרב זצ"ל בפגישת פנים בפנים — אלא גם משתוקק לשבת ולהקבע בתוכה, והוא כאילו תחת המזבת, במסירות יחידות נפשו בטהרתה על קדושת שם ד' ועמו ובהעקדה על גביו במעלתה הרוממה.

במסתרים תבכה נפשנו, עם בתי גוואי של הקב"ה, מפני גוה, מפני גאותם של ישראל שניטלה, ודמע תדמע עיננו, כי נשבה עדר ד', על ישראל שגלו ממקומם ועל ביטול תורה⁴.

במסתרים הפנימיים, של מרכזי שפע החיים, שגבהה נפשו הגדולה, ובתעלומת המסתרים של מסבות ההשגחה האלקית בשפך חמת המציק, נשגבה מידיעתנו דרך מסירות נפשו והתרוממותה בקדושת יסורי ישראל... „להגיד בציון את נקמת ד' אלקינו נקמת היכלו“⁵. „גמול אלקים הוא יבא ויושעכם“⁶.

* *
*

(1) „חקו היסודי בקבלה של הרב קוק“, נחפרסם ב„הצופה“ ערב ראש שנת תרצ"ט.

(2) אורות התחיה, ט' ל"ו. (3) כתובות ע"ה. (4) חגיגה ח"ו. (5) ירמיה ג', כ"ה. (6) ישעיה ל"ה, ד'.